

WITOLD MARCÓŃ

(Instytut Historii Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie)

FRANCISZEK ROGUSZCZAK – SZKIC BIOGRAFICZNY

Franciszek Roguszczaek był urzędnikiem, działaczem narodowym, politycznym i społecznym na Górnym Śląsku. Zajmował się dziennikarstwem. Niewątpliwie był jednym z liderów Narodowej Partii Robotniczej na Górnym Śląsku w dwudziestoleciu międzywojennym. Ponadto piastował godność posła ogólnopolskiego Sejmu oraz autonomicznego Sejmu Śląskiego. Pochodził z Wielkopolski. Urodził się 18 XI 1880 r. w Górze w Poznańskim. Był synem Andrzeja, rolnika, i Mariany ze Statkiewiczów. Postać Roguszczaeka występuje w wielu opracowaniach związanych z historią XX w.¹ Zbigniew Hojka wymienia F. Roguszczaeka w swoich dwóch publikacjach². Wanda Musialik również przedstawia go w dwóch pracach swojego autorstwa³. Także Maria W. Wanatowicz ukazała Roguszczaeka

¹ Czesław Demel, Jerzy Krawulski, Krzysztof Rzepa, *Działalność Narodowego Stronnictwa Robotników i Narodowej Partii Robotniczej w Wielkopolsce w latach 1917–1937*, Warszawa–Poznań 1980, s. 22, 127–129, 167, 184, 212, 229, 232, 247, 259, 297, 299; Edward Długajczyk, *Sanacja śląska 1926–1939. Zarys dziejów politycznych*, Katowice 1983, s. 30, 54, 56, 63, 74–76, 96, 107, 131, 146, 272, 274, 275; Tadeusz Kotłowski, *Zjednoczenie Zawodowe Polskie*, Poznań 1977, s. 64, 74, 89, 96; Bożena Krzywobłocka, *Chadecja 1918–1937*, Warszawa 1974, s. 150, 172–173, 175–176, 190, 197, 202, 221, 237, 240, 260–261, 298–299, 324; Marek Paździóra, *Górnośląska Narodowa Partia Robotnicza po zamachu majowym 1926–1937*, Katowice 1975, s. 68–73, 75–77, 79, 82, 83, 86–87, 89–90, 95, 100–101, 103–105, 111–113, 118, 127, 166; Henryk Przybylski, *Chrześcijańska Demokracja i Narodowa Partia Robotnicza w latach 1926–1937*, Warszawa 1980, s. 34, 65, 126, 135, 145, 162–164, 172–173, 184, 187, 228; Henryk Rechowicz, *Sejm Śląska 1922–1939*, Katowice 1971², s. 78, 181, 201, 209, 237, 260, 281, 320, 324, 349.

² Zbigniew Hojka, *Józef Rymer. Biografia polityczna*, Katowice 2002, s. 40, 50, 52, 54, 61, 64, 69, 70, 73, 81, 107; *idem*, *Polski ruch zawodowy w województwie śląskim (1922–1939). Oblicze polityczne*, Katowice 2006, s. 50, 54, 56, 59–60, 63–64, 69, 140, 172–175, 211, 213, 219, 224–225.

³ Wanda Musialik, *Górnoślązacy w parlamentach II Rzeczypospolitej (1919–1939)*, Opole 2004, s. 39, 43, 50, 57, 59, 62–63, 66, 68, 76, 78, 84, 89, 104–105, 107, 111–112, 166, 179–181; *eadem*, *W kręgu polityki i władzy. Polskie środowiska przywódcze górnośląskiego obszaru plebiscytowego z lat 1921–1939*, Opole 1999, s. 55, 57, 67–68, 70–71, 104–105, 110, 112, 135, 152, 161, 176, 181, 184, 186–191.

w dwóch opracowaniach⁴. Sylwetka F. Roguszcza występuje w słownikach biograficznych⁵. Miał troje rodzeństwa – siostrę Antoninę i braci Macieja oraz Stanisława. Rodzice wychowywali dzieci w hołdzie dla Polski. Szkołę elementarną F. Roguszcza ukończył w miejscu zamieszkania. Przez kilka lat pomagał ojcu w pracach gospodarskich. Uczęszczał jednocześnie na tajne zajęcia w ramach polskiego uniwersytetu ludowego. Około 1898 r. opuścił rodzinną Górę i Wielkopolskę i wraz z rodzicami udał się w poszukiwaniu pracy oraz dla nauki zawodu do Westfalii. Zamieszkał w Essen, gdzie uzyskał zatrudnienie w przemyśle węglowym. Tam też rychło przystąpił do branżowego Związku Zawodowego Górników, działającego w ramach Zjednoczenia Zawodowego Polskiego, polskiej centrali związkowej o charakterze solidarystycznym, stawiającej sobie za cel ochronę interesów robotniczych. F. Roguszcza związał się w Zagłębiu Ruhry z Towarzystwem Gimnastycznym „Sokół”. Wkrótce stał się jednym z aktywistów gniazda sokolego w Essen. Pilnie doksztalał się nadal na zajęciach polskiego uniwersytetu ludowego. W 1905 r. powołany został do wojska i przez dwa lata odbywał służbę wojskową w szeregach 9. Pułku Ułanów Pruskich. Po zrzuceniu munduru powrócił na kilka miesięcy do rodzinnej wsi Góry. Ożenił się w 1908 r. z Marią z domu Borowiak i miał troje dzieci: córkę Reginę urodzoną w 1913 r., późniejszą pracownicę Biblioteki Śląskiej w Katowicach, i dwóch synów: Józefa urodzonego w 1910 r. oraz Edmunda urodzonego w 1911 r. Roguszcza i jego rodzina wyjechali wkrótce do Essen, osiedlając się w pobliskiej miejscowości Wattenscheid. F. Roguszcza powrócił do zawodu górnika i dotychczasowej działalności w ruchu polskim. Na zajęcia polskiego uniwersytetu ludowego dojeżdżał do Bochum i tam też nawiązał kontakt z redakcjami prasowych organów Zjednoczenia Zawodowego Polskiego „Wiarus” oraz „Gazety Górniczej”. Na ich łamach zadebiutował jako publicysta, a z czasem zaczął zamieszczać stałe sprawozdania z życia organizacyjnego polskich towarzystw społeczno-kulturalnych w Westfalii. Zyskiwał coraz większą popularność w środowisku polskich górników, którzy w wyborach komunalnych w 1912 r. powierzyli mu mandat członka rady miejskiej Wattenscheid. Ponadto wszedł w skład rady nadzorczej Zjednoczenia Zawodowego Polskiego w Bochum. Działalność tę przerwał wybuch I wojny światowej w 1914 r. F. Roguszcza został wcielony do armii niemieckiej i skierowany na front zachodni, potem na tyły do jednostki za-

⁴ Maria W. Wanatowicz, *Historia społeczno-polityczna Górnego Śląska i Śląska Cieszyńskiego w latach 1918–1945*, Katowice 1994, s. 73, 81, 107; *eadem*, *Ludność napływowa na Górnym Śląsku w latach 1922–1939*, Katowice 1982, s. 86, 232–235, 317.

⁵ Adam Kołodziejczyk, *Roguszcza Franciszek (1880–1941)*, [w:] *Słownik biograficzny katolicyzmu społecznego w Polsce*, red. Ryszard Bender, t. 3, Lublin 1995, s. 22–23; Jan Przewłocki, *Roguszcza Franciszek (1880–1941)*, [w:] *Śląski słownik biograficzny*, red. Jan Kantyka, Władysław Zieliński, t. 3, Katowice 1981, s. 279–281; Leonard Smolka, *Roguszcza Franciszek (1880–1941)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 31, Wrocław–Warszawa–Kraków 1988–1989, s. 490–492; Władysław Zieliński, *Franciszek Roguszcza (1880–1941)*, [w:] *Tobie Polsko. Szkice biograficzne działaczy ruchu niepodległościowego na Górnym Śląsku*, red. Wiesław Lesiuk, Władysław Zieliński, Opole–Katowice 1981, s. 416–420.

pasowej. Po klęsce II Rzeszy Niemieckiej powrócił do Wattenscheid, zatrudnił się w kopalni, odnowił kontakty z redakcją „Wiarusa” i wiosną 1919 r. ponownie uzyskał mandat radnego w miejscu zamieszkania. Już jednak w kwietniu 1919 r. całkowicie zmienił osobiste plany. Porzucił ustabilizowane życie w Westfalii i zdecydował się wyjechać na Górny Śląsk i wziąć udział w walce o jego przyłączenie do odrodzonej Polski. Zamieszkał w Katowicach, dokąd też sprowadził najbliższą rodzinę. Zachowując dotychczasowe stanowisko w Radzie Nadzorczej bochumskiego Zjednoczenia Zawodowego Polskiego, zaangażował się w rozszerzanie wpływów tej centrali w rejencji opolskiej, a przede wszystkim w organizowanie na tym terenie zrębów Narodowego Stronnictwa Robotników. Położył w tej dziedzinie znaczne zasługi. Doceniając je, bochumski zarząd powierzył F. Roguszcakowi funkcję sekretarza zarządu górnośląskiego Narodowego Stronnictwa Robotników. Nastroje patriotyczne i niezadowolenie społeczne robotników polskich wykorzystana nowa organizacja polityczna, która powstała w końcu 1917 r. w Westfalii. W środowisku opanowanym przez Zjednoczenie Zawodowe Polskie zaczęto organizować koła Narodowego Stronnictwa Robotników. Na początku 1918 r. powstały pierwsze komórki Narodowego Stronnictwa Robotników na terenie Górnego Śląska. Czołowymi działaczami byli Józef Rymer i F. Roguszcak. Narodowe Stronnictwo Robotników było organizacją solidarystyczną o programie zbieżnym ze Zjednoczeniem Zawodowym Polskim, które miało politycznie reprezentować. Ich program streszczał się w hasle przyłączenia Górnego Śląska do państwa polskiego. Miało ono tym większą nośność, że przedtem nie można go było wysuwać. Postulaty społeczne ograniczały się do rozbudowy ustawodawstwa pracy, skrócenia czasu pracy i podwyżki płac. Siedzibą zarządu było zresztą przez pewien czas prywatne mieszkanie Roguszcaków w Katowicach. Stronnictwo to szybko zapuściło korzenie na Górnym Śląsku, a w maju 1920 r. na skutek fuzji, jaka w całej Polsce dokonała się między Narodowym Stronnictwem Robotników i Narodowym Związkiem Robotniczym, przekształciło się w Narodową Partię Robotniczą. Było to solidarystyczne ugrupowanie chadeckie, stojące na gruncie pokoju klasowego, silnie akcentujące w swym programie katolicyzm polityczny, odrzucające walkę klasową w imię celów patriotycznych, opowiadające się jednoznacznie za inkorporacją Górnego Śląska do Polski. Narodowa Partia Robotnicza objęła polityczno-ideowym zwierzchnictwem Zjednoczenie Zawodowe Polskie i stała się pod względem liczebnym najsilniejszym ugrupowaniem w polskim obozie narodowym w rejencji opolskiej. F. Roguszcak został prezesem dzielnicowej Narodowej Partii Robotniczej na Górny Śląsk, a w 1921 r. jako uczestnika ogólnokrajowego kongresu tej partii w Krakowie wybrano go na członka Rady Nadzorczej NPR w Warszawie. Z chwilą powstania Polskiego Komisariatu Plebiscytowego w 1920 r. w Bytomiu nawiązał on ścisły kontakt z jego kierownictwem. W imieniu swego stronnictwa sygnował liczne apele, odezwy i orędzia komisariatu do społeczeństwa śląskiego. W pierwszej fazie trzeciego powstania śląskiego dnia 4 V 1921 r. F. Roguszcak wszedł w skład Naczelnej Władzy dla Górnego Śląska i do jej Wydziału Wykonawczego. W ten sposób stał się jedną z czołowych

osobistości w kierownictwie politycznym powstańczego ruchu zbrojnego. Wraz z Michałem Grajkim i J. Rymerem reprezentował w tym gremium NPR. F. Roguszcza był sygnatariuszem wszystkich dokumentów i publikowanych zarządzeń oraz obwieszczeń Naczelnej Władzy. Po likwidacji trzeciego powstania śląskiego F. Roguszcza współpracował z Naczelną Radą Ludową na Górnym Śląsku, wspierając ją swym autorytetem. W związku z mającym nastąpić podziałem Górnego Śląska po plebiscycie w 1921 r. przystąpił do stosownych prac organizacyjnych w Narodowej Partii Robotniczej i Zjednoczeniu Zawodowym Polskim, reorganizując komórki partyjne, a także związkowe zgodnie ze spodziewanym przebiegiem nowej granicy państwowej pomiędzy Polską a Niemcami. Wszedł jednocześnie w skład nowo powstałej Spółki Spożywczej „Zjednoczenie” w Katowicach, związanej ściśle z ZZP i objętej patronatem NPR. Gdy dokonano się podział Górnego Śląska w 1922 r., a J. Rymer desygnowany został na wojewodę śląskiego, F. Roguszcza został liderem NPR w województwie śląskim. Był jednym z najczynniejszych polityków narodowego ruchu robotniczego na polskim Śląsku, wpływał poważnie na oblicze społeczno-polityczne swojego ugrupowania. F. Roguszcza był bardziej działaczem narodowym niż robotniczym, co wynikało z charakteru NPR jako partii politycznej. Z urodzenia był Wielkopolaninem, świadomie stał się Ślązakiem, był demokratą i patriotą. Na terenie województwa śląskiego przez pewien czas przewodził NPR, zachowując funkcję prezesa jej zarządu wojewódzkiego, później wchodził w skład zarządu jako członek tego stronnictwa. Przez cały okres międzywojenny był czynnym dziennikarzem współpracującym z „Polakiem” i „Kurierem Śląskim”.

Parlamentarzysta ogólnopolskiego Sejmu i Sejmu Śląskiego

F. Roguszcza był posłem Sejmu RP pierwszej kadencji w latach 1922–1927, drugiej w latach 1928–1930, trzeciej w latach 1930–1935 oraz posłem Sejmu Śląskiego drugiej kadencji w 1930 r. i trzeciej w latach 1931–1935⁶. Reprezentował w tych gremiach stronnictwo Narodowej Partii Robotniczej. Od początku piastował godność wiceprezesa klubu poselskiego NPR w Sejmie RP. W dniu 20 IX 1927 r. po złożeniu mandatu poselskiego przez Karola Popiela, dotychczasowego prezesa klubu poselskiego tego stronnictwa w ogólnopolskim parlamencie pierwszej kadencji, F. Roguszcza otrzymał nominację na to stanowisko, stojąc na czele 18-osobowego klubu parlamentarnego. W Sejmie RP rozwinął aktywną działalność, często występował w obronie praw robotników, domagając się dla nich poprawy świadczeń socjalnych. Należał jako członek do następujących komisji sejmowych pierwszej kadencji ogólnopolskiego Sejmu: przemysłu i handlu, opieki społecznej i inwalidzkiej oraz nadzwyczajnej, powołanej po zajęciach w dniach 6–8 XI 1923 r.

⁶ Jerzy Pabisz, *Wyniki wyborów parlamentarnych (do Senatu i Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej oraz do Sejmu Śląskiego) na terenie województwa śląskiego w latach 1919–1939*, Wrocław 1966 (Studia i Materiały z Dziejów Śląska, 7), s. 385–455.

w Borysławiu, Krakowie i Tarnowie. W wystąpieniach sejmowych zabierał głos w sprawach budżetowych, bronił konsekwentnie praw dzielnicy śląskiej oraz występował również w obronie świadczeń socjalnych inwalidów wojennych. F. Roguszcak przyczynił się do wprowadzenia w województwie śląskim ustawy o popieraniu przemysłu cynkowego, zabierając głos w czasie obrad plenarnych Sejmu RP dnia 30 III 1926 r.⁷ Czynniki centralne zamierzały pozyskać kapitał zagraniczny, szczególnie amerykański, aby zmniejszyć wpływy gospodarcze Niemiec na Górnym Śląsku. Parlament II Rzeczypospolitej przyjął dnia 30 IV 1926 r. ustawę o popieraniu przemysłu cynkowego⁸. W myśl art. 1 powyższego aktu prawnego Rada Ministrów została upoważniona do udzielania ulg w tym przemyśle, o ile nowe inwestycje kapitału zagranicznego w krajowych przedsiębiorstwach uzyskają wysokość zapewniającą podniesienie i udoskonalanie produkcji. Postawa ta stwarzała dogodne warunki do inwestowania przez obcy kapitał w górnośląskim przemyśle cynkowym, najlepiej rozwiniętym w skali całego kraju. Po przewrocie majowym w 1926 r. Roguszcak był jednym z inicjatorów zebrania posłów i senatorów RP z Górnego Śląska poza Warszawą oraz uwolnienia internowanych cywilnych i wojskowych dostojników państwa polskiego. Poseł NPR był przeciwnikiem sanacyjnych rządów Józefa Piłsudskiego. Funkcjonowanie autonomii w województwie śląskim wyróżniało je od pozostałych (16) województw II Rzeczypospolitej ustrojem konstytucyjnym. O ustroju tej jednostki terytorialnej przesądzała ustawa konstytucyjna z 15 VII 1920 r., zawierająca statut organiczny województwa śląskiego⁹. Podstawą rozwoju cywilizowanych narodów i państw jest ich ustrój wewnętrzny, w którym ściśle nakreślone są prawa i obowiązki obywateli przez władze administracyjne i ludność ich przestrzega. Poza konstytucją ustawa samorządowa jest najdonioślejszym aktem ustrojowym państwa i zarazem czynnikiem kształtującym w bardzo silnym stopniu stosunki gospodarcze i kulturalne miast i wsi. Ustrojowe prawa samorządowe są podstawą rozwoju i dobrobytu społeczeństwa. Autonomia śląska dawała możliwość stanowienia własnych praw i rządzenia według własnych ustaw. W ścisłym znaczeniu oznaczała nadanie przez państwo pewnej prowincji własnej władzy ustawodawczej w pewnym zakresie. Autonomia jest określeniem nieustawowym istniejącego ustroju samorządowego województwa śląskiego i miała ono swoje źródło w polskiej ustawie państwowej, była sprawą wewnętrzną II Rzeczypospolitej i nadana została Śląskowi dobrowolnie przez Sejm Ustawodawczy. Była szkołą cnót obywatelskich, dawała ludności możliwość decydowania o swoich sprawach i wyrobienia się obywatelskiego i politycznego. Według F. Roguszcaka najważniejszymi instytucjami autonomii ślą-

⁷ Stenogram I Sejmu RP z 283. posiedzenia z dnia 30 marca 1926 r., szp. 29–31.

⁸ Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: Dz.U. RP) 1926, nr 49, poz. 292; Mieczysław Grzyb, *Narodowościowo-polityczne aspekty przemian społecznych w górnośląskim przemyśle w latach 1922–1939*, Katowice 1978, s. 101.

⁹ Dz.U. RP 1920, nr 73, poz. 497; Witold Marcoń, *Autonomia śląska 1922–1939 (wybrane zagadnienia)*, Toruń 2009.

skiej były: jednoizbowy Sejm Śląski jako regionalny organ ustawodawczy, Skarb Śląski oraz odrębny, tworzony według specjalnych zasad budżet śląski. O autonomii śląskiej mówił w ogólnopolskim parlamencie 8 II 1930 r.¹⁰ Na ten temat w Sejmie Śląskim drugiej kadencji lider NPR F. Roguszcza¹¹ wypowiadał się 23 IV 1930 r. Był on zwolennikiem przestrzegania przepisów statutu organicznego. Zwracał uwagę na rolę Sejmu Śląskiego. W trzecim Sejmie Śląskim Roguszcza torpedował posunięcia sanacji śląskiej zmierzające do dowolnego interpretowania autonomii. Świadczy o tym jego wystąpienie w czasie 25. posiedzenia plenarnego śląskiego parlamentu trzeciej kadencji dnia 20 XII 1932 r. Powiedział wówczas: „Trzeba stwierdzić, że statut organiczny był tym czynnikiem, który zapobiegał wszelkim wstrząsom natury prawnej i organizacyjnej. Uchronił on Śląsk od wstrząsów i całe życie zarówno państwowe, jak i społeczne szło dalej swoim utartym torem”¹². Był odpowiedzialny za wprowadzenie ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego (konstytucji śląskiej) zgodnie z przepisami statutu organicznego. Ustawa o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego była najważniejszą ustawą, którą Sejm Śląski miał prawo i obowiązek uchwalić. Ustawa ta miała być właściwą konstytucją śląską w ramach zakreślonych przez autonomię. Władze centralne zmierzały w kierunku unifikacji autonomicznego województwa z całym państwem polskim. Respektowały jednak założenia statutu organicznego. Przez kilkanaście lat funkcjonowania autonomicznego organizmu widoczny był brak śląskiej ustawy ustrojowej. Lokalni politycy nie mogli znaleźć kompromisu w tej sprawie w Sejmie Śląskim i poza nim. Jednakże autonomia śląska mogła się obejść bez ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego i realizowana była w trudniejszych warunkach. Działacz NPR uznawał autonomię za rzecz trwałą. Bronił zasad zawartych w statucie organicznym. Roguszcza uważał, że autonomia nie przyniosła żadnej szkody państwu polskiemu, przysporzyła zaś wielkich korzyści Śląskowi. Jego zdaniem województwo śląskie obdarzone było szeroką autonomią, która objęła również prawo administracyjne. Roguszcza zmierzał do utrwalenia odrębności autonomicznego organizmu, stąd postulował zachowanie i umocnienie autonomii. Uważał, że statut organiczny ułatwiał integrację województwa śląskiego z resztą Polski i że zawierał wiele przepisów, które były prawami korzystnymi dla ludności śląskiej. W myśl końcowych przepisów art. 33 ustawy autonomicznej ludność pochodząca z województwa śląskiego powinna mieć zapewnione miejsca pracy w urzędach, na kolei. Opowiadał się przeciwko redukcjom zatrudnienia w śląskich przedsiębiorstwach. Autonomia śląska była według Roguszcza rozwiązaniem pozytywnym. Zapewniła ona autonomicznemu organizmowi wiele istotnych korzyści finansowych, gospodarczych, kulturowych

¹⁰ Stenogram II Sejmu RP z 76. posiedzenia z dnia 8 lutego 1930 r., szp. 65–66.

¹¹ Sprawozdanie stenograficzne z 7. posiedzenia II Sejmu Śląskiego z dnia 23 kwietnia 1930 r., szp. 69.

¹² Sprawozdanie stenograficzne z 25. posiedzenia III Sejmu Śląskiego z dnia 20 grudnia 1932 r., cz. 2, szp. 49–50.

i socjalnych. Roguszcak stał na stanowisku, że autonomia mogła zapewnić dobrobyt i pomyślny rozwój w każdej dziedzinie ludności części Górnego Śląska przyłączonej do Polski. Lider NPR stwierdzał, że autonomia została nadana Śląskowi za ofiarne wystąpienie ludności w okresie plebiscytowym i w czasie powstań śląskich. Według niego była ona potrzebna ze względu na odrębne tutejsze stosunki. Roguszcak stwierdzał, że autonomiczny Sejm Śląski miał dla społeczeństwa śląskiego szczególne znaczenie. Nadanie Śląskowi daleko idącego samorządu z własnym parlamentem było narodową, społeczną i polityczną koniecznością. Struktura gospodarcza, odrębne ustawodawstwo polityczne i socjalne wymagało specjalnej czujności, zakusy szły bowiem w kierunku ograniczenia lub zniesienia autonomii śląskiej. A ona zapewniała rozwój gospodarczy i kulturalny polskiego Śląska. Uważał, że powinna być utrzymana w interesie państwa polskiego. F. Roguszcak stwierdzał, że autonomię śląską województwo śląskie otrzymało od odradzającego się kraju oraz że skupiała ona lepszy aparat urzędniczy niż aparat państwowy, bo aparat zdecentralizowany oparty był na szerokiej autonomii komunalnej. Zmierzał do utrzymania ustawy autonomicznej na polskim Śląsku. Zadaniem autonomii śląskiej było stwarzanie prawa dogodnego dla ludności śląskiej. Parlamentarzysta NPR stał na gruncie autonomii Sejmu Śląskiego i godności autonomii śląskiej. Statut organiczny według niego był w rękach dobrych i uczciwych gospodarzy, a autonomia śląska mogła być dobrodziejstwem dla województwa. F. Roguszcak zwracał uwagę na strukturę gospodarczo-przemysłową, tak skomplikowaną, że kierowanie nią wyłącznie przez czynniki centralne było prawie niemożliwe. Poza tym odmienne ustawodawstwo społeczno-socjalne potrzebowało także specjalnej opieki. Te właśnie przesłanki spowodowały, że Sejm Ustawodawczy nadał Śląskowi rozbudowaną autonomię z własnym Sejmem dzielnicowym, podkreślając w ten sposób doniosłą rolę Górnego Śląska w życiu gospodarczym i politycznym państwa polskiego. Istnienie Sejmu Śląskiego dawało rękojmię, że prawa tubylczej ludności będą zachowane i zgodnie z duchem czasu rozbudowywane, stwarzając spokojną atmosferę, konieczną do należytego pobudzenia życia gospodarczego. Domagał się uchwalenia ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego. Dążył do unifikacji autonomicznego organizmu z II Rzeczpospolitą. F. Roguszcak opowiadał się za złączeniem Śląska z Macierzą. Uważał, że Śląsk, zamieszkały przeważnie przez rzesze pracownicze, potrzebował szczególnej opieki. Wybory do drugiego Sejmu Śląskiego odbyły się 11 V 1930 r., uczestniczył w nich F. Roguszcak. Mandat poselski uzyskał w okręgu wyborczym nr 1 z siedzibą w Cieszynie¹³. Uznawał Sejm Śląski za jednoizbowe ciało ustawodawcze. Regionalny parlament miał za zadanie uchwalanie ustaw, które regulowały życie dzielnicy śląskiej we wszystkich dziedzinach przekazanych w statucie organicznym. W pracy legislacyjnej Sejmu Śląskiego miał poseł Roguszcak wzgląd na wszystkie czynniki, które składały się na całokształt życia gospodarze-

¹³ Pabisz, *Wyniki*, s. 429.

go, kulturalnego i społecznego. Tak pojęta praca Sejmu Śląskiego prowadzona w harmonii mogła przynieść pożytek państwu polskiemu i dzielnicy śląskiej. Druga kadencja lokalnego parlamentu trwała zaledwie kilka miesięcy, od 27 V do 17 IX 1930 r. Odbyło się zaledwie 10 posiedzeń plenarnych tego gremium. Na pierwszym posiedzeniu drugiego Sejmu Śląskiego dnia 27 V 1930 r. F. Roguszcza został wybrany na drugiego wicemarszałka¹⁴. Ponadto piastował w tym śląskim parlamencie godność przewodniczącego komisji wyznań religijnych i oświecenia publicznego. W lokalnym parlamencie drugiej kadencji zabrał głos w kwestii przestrzegania ustawy autonomicznej. Na drugim posiedzeniu tego parlamentu, dnia 2 VI 1930 r., stwierdził z trybuny sejmowej: „polityka personalna władz wojewódzkich, urzędów i przedsiębiorstw państwowych, na których czele stoją kierownicy z poza terenu Górnego Śląska, idzie od pewnego czasu systematycznie w kierunku zwalniania z pracy i posad ludności miejscowej, a na ich miejsce przyjmuje się ludzi z innych dzielnic Polski. Dotyczy to przeważnie Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, kolei państwowych i urzędu pocztowego. Polityka ta jest sprzeczna z obowiązującym na Śląsku ustawodawstwem, konstytucyjnie ludowi śląskiemu zagwarantowanym, oraz przyrzeczeniami Rządu polskiego. Powoduje ona rozgorczenie wśród miejscowej ludności i przynosi nieobliczalne szkody państwowe i społeczne”¹⁵. Optował, aby wojewoda Michał Grażyński podjął starania u władz centralnych w celu poszanowania zagwarantowanych Ślązakom konstytucyjnie praw, zaprzestania rugów miejscowej ludności z urzędów państwowych i wojewódzkich oraz policji. Wypowiadał się przeciwko narzucaniu Śląskowi urzędników wszelkich stopni z innych dzielnic Polski. Tym samym Roguszcza opowiadał się za przestrzeganiem przywoływanego już art. 33 statutu organicznego, mówiącego o ochronie ludności miejscowej przy zatrudnianiu w autonomicznym organizmie. Według F. Roguszcza autonomia śląska przyczyniała się w wysokim stopniu do rozwoju gospodarczego i podniesienia poziomu kulturalnego w województwie śląskim i dlatego powinna być w całej rozciągłości utrzymana. Sejm Śląski uznawał za jej wyraz. Wybory do regionalnego parlamentu trzeciej kadencji odbyły się 23 XI 1930 r., Roguszcza uczestniczył w nich w okręgu wyborczym nr 1 z siedzibą w Cieszynie. Poseł Jan Szulik złożył oświadczenie, że zrzeka się z dniem 16 II 1931 r. mandatu poselskiego¹⁶. Na jego miejsce wszedł dnia 30 III 1931 r. F. Roguszcza z Katowic¹⁷. Kadencja autonomicznego parlamentu trzeciej kadencji trwała do 26 III 1935 r. Poseł NPR był członkiem nadzwyczajnej komisji ustrojowej i komisji specjalnej do spraw parcelacyjnych. Lider NPR wypowiadał się na

¹⁴ Sprawozdanie stenograficzne z 1. posiedzenia II Sejmu Śląskiego z dnia 27 maja 1930 r., szp. 7–8.

¹⁵ Sprawozdanie stenograficzne z 2. posiedzenia II Sejmu Śląskiego z dnia 2 czerwca 1930 r., szp. 51.

¹⁶ Sprawozdanie stenograficzne z 4. posiedzenia III Sejmu Śląskiego z dnia 13 lutego 1931 r., szp. 1.

¹⁷ Sprawozdanie stenograficzne z 7. posiedzenia III Sejmu Śląskiego z dnia 30 marca 1931 r., szp. 3.

temat autonomii śląskiej z trybuny sejmowej. Był zwolennikiem przestrzegania przepisów statutu organicznego. W trzecim Sejmie Śląskim Roguszcak torpedował posunięcia sanacji zmierzające do dowolnego interpretowania autonomii. Świadczy o tym jego wypowiedź w czasie 25. posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego trzeciej kadencji dnia 20 XII 1932 r. Stwierdzał: „Trzeba powiedzieć, że statut organiczny był tym czynnikiem, który zapobiegał wszelkim wstrząsom natury prawnej i organizacyjnej. Uchronił on Śląsk od wstrząsów i całe życie zarówno państwowe, jak i społeczne szło dalej swoim utartym torem”¹⁸. Działacz NPR uznawał autonomię śląską za rzecz trwałą. Bronił zasad zawartych w statucie organicznym. Uważał, że ten statut zawierał wiele przepisów, które były prawami korzystnymi dla ludności śląskiej. W myśl końcowych przepisów art. 33 ustawy autonomicznej, o czym już wspomiano, ludność pochodząca z województwa śląskiego powinna mieć zapewnione miejsca pracy w urzędach. Według Roguszczaka autonomia śląska była pozytywnym rozwiązaniem. Zapewniała ona autonomicznemu organizmowi wiele istotnych korzyści finansowych, gospodarczych, kulturowych i socjalnych – mogła zapewnić dobrobyt i pomyślny rozwój w każdej dziedzinie ludności części Górnego Śląska przyłączonej do Polski. Niewątpliwie porażką trzeciej kadencji parlamentu lokalnego stało się nieuchwalenie ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego. Lokalni politycy przy udziale Roguszczaka nie mogli znaleźć kompromisu w tej sprawie w Sejmie Śląskim i poza nim. Ustawa ta miała być właściwą konstytucją śląską w ramach określonych przez autonomię. Jednak autonomia śląska mogła obejść się bez ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego i realizowana była w trudniejszych warunkach. Władze centralne zmierzały w kierunku unifikacji autonomicznego województwa z całym państwem polskim. Jednocześnie władze te respektowały założenia statutu organicznego. Od połowy 1935 r. F. Roguszcak wycofał się z życia politycznego. Po napaści Trzeciej Rzeszy Niemieckiej na Polskę we wrześniu 1939 r. stał się przedmiotem ustawicznych szykan ze strony władz okupacyjnych w Katowicach. Tutaj też przebywał do stycznia 1941 r., kiedy to władze okupacyjne wydal�y go na teren Generalnej Guberni. Bezpośrednią przyczyną wydalenia była odmowa podpisania listy narodowościowej. W styczniu 1941 r. Roguszcakowie zostali wykwaterowani z zajmowanego w Katowicach mieszkania i zesłani do obozu przejściowego w Sosnowcu, a następnie do takiegoż obozu w Tarnowie. F. Roguszcakowi udało się uzyskać zwolnienie i wraz z rodziną znaleźć schronienie w Krakowie, gdzie wkrótce zmarł w wieku 61 lat, w dniu 27 XI 1941 r., i gdzie został pochowany na Cmentarzu Podgórskim. F. Roguszcak był demokratą i patriotą, przeciwstawiał się rządowi sanacji. Dążył do scalenia poszczególnych dzielnic państwa polskiego możliwie szybko ku ujednoczeniu prawodawstwa samorządowego we wszystkich częściach Rzeczypospolitej. Dał ojczyźnie

¹⁸ Sprawozdanie stenograficzne z 25. posiedzenia III Sejmu Śląskiego z dnia 20 grudnia 1932 r., cz. 2, szp. 49–50.

z siebie dużo, nie żądając nic w zamian. Nie uzyskał lukratywnych stanowisk w służbie państwowej. Doświadczył licznych szykan, pod koniec życia spotkało go wiele gorzkich rozczarowań. F. Roguszcza był, podobnie jak J. Rymer, czołowym przywódcą Narodowej Partii Robotniczej na polskim Śląsku.